

Др. Д. ГРДАНИЧКИ:

МИСЛИ О СВЕШТЕНСТВУ О. ЈОВАНА КРОНШТАТСКОГ

— ПОВОДОМ ДВАДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ ОД ЊЕГОВЕ СМРТИ —

Било је свагда и сада има, у свету и усред сујета његових, живих слугу Христових, јереја, носилаца светлости и светих молитвеника у име Исусово. Они су то Свето Семе (Ис. VI, 3), стабло света. Игуменъ Тихонъ, святое, высокое служение іерея Божія, мірянина и монаха, добровольное мученичество. с. 92.

Било је свагда у нашој Цркви живих носилаца светлости Христове. Један од њих је О. Јован Илић Сергијев, протојереј-Кронштатски (рођен 1829, † 20-XII-1908 год.). О њему, као о једном изванредном духовном пастиру, кружиле су по Европи још осамдесетих и деведесетих година прошлога века такве вести које су за просечне људе значиле нешто легендарно. То је тај православни пастир, о коме сувреници пишу: „Ово је велики, живи стуб и украс Православне Цркве наших дана који светли далеко“... „Он се у наше време приближује првим апостолима. Он је у истини јеванђелски лекар. Његова необична сила телесних и душевних исцељења, учињених путем примања његових топлих утеха с вером, посведочена је са свих страна лицима свих звања и положаја. За оне који верују у О. Јована — а име њихово је легион — век чудеса још није прошао. Маса народа се тискају око њега када он излази из свог дома; и народ бива срећан када му се да прилика да се само дотакне његових хаљина“.¹

Скоро педесет година О. Јован Кронштатски имао је један искључив лични духовни утицај на своје сувренике и у границама православне Русије и далеко ван ње. Сетимо се само његових јавних исповести: како он, у немогућности да појединачно исповеди толику масу народа, која му долази свакодневно, у свако доба године, позива сваког да се у храму, пред свима богомољцима јавно исповеда; и са колико успеха се то чини! А тај његов утицај продужио је се и после 20. децембра 1908 године; продужио је се он и на православно свештенство и на

¹ Види увод у Мисли Христијанина О. Ј. Кронштатскога, изд. Церевниког, СПб. 1903, с. 10, 18, 19.

народ. Свете пастирске личности остављају дубоког трага у души народној, и народ је способен да такве личности задржи вечно у успомени. Ту се потпуно остварују речи О. Јована: „Прави пастир и отац своје пастве живеће и после своје смрти у успомени њеној, пуној признања: они које је он руководио прославиће га. И уколико се мање буде он бринуо о своме прославању овде, на земљи, трудећи се марљиво само на њиховом спасењу, утолико ће више засијати његова слава после његове смрти: он ће и као умрли бити у стању да их натера да говоре о њему. Таква је слава онога који се труди на општу корист“.

Дневник О. Јована Кронштатског, „Моя жизнь во Христѣ“¹, примљен је, још првога дана, као појава која нема ничега себи равног у литератури свога времена, као књига написана под инспирацијом и као књига у којој писац о најдубљим личним духовним питањима говори не „по теорији“, већ „из искуства“. Један од многих издавача енглеског издања ове књиге, професор А. Wite пише у уводу своје књиге: „Дубоко поштујући га у Господу, и поштујући његову књигу, ја сам нашао за неопходно да је унесем у серију мојих класних књига, као, по мом мишљењу, највећег од живих духовних писаца и правог духовног мистичара, који потпуно и с правом заслужује да буде предмет нашег изучавања, напоредо са Бемом, Св. Терезом, Томом Кемпијским“....² Том својом књигом уводи нас збиља овај велики пастир наше Цркве у најскривеније дубине свога живота; открива нам, с друге стране, и тајну свог утицаја. Он сам говори о књизи овако: „Још од првих дана свештенства био сам себи поставио за правило да се са највећом усрдношћу предајем својим обавезама, као проповедник и пастир. Строго сам пратио свој унутарњи живот, ради чега сам почео подробно да изучавам Св. Писмо, одабирајући из њега оно што је се односило на мене као човека, као свештеника и као члана друштва. Рано сам почео да пишем свој дневник, у који сам уносио своју унутарњу борбу са самим собом, све своје скривене молитве к Богу и сву своју благодарност за моје ослобођење од искушења и од сваке друге несреће“. А у самом уводу пише: „Све што се овде садржи није ништа друго до благодатно озарење душе, којег сам се ја удостојио од свепросвећујућег Духа Божјег

¹ Изд. 1894 год. СПб.

² Пом. изд. Царевицког, стр. 15.

у тренутцима дубоке сконцентрисаности и самоиспитивања, нарочито за време молитве“.¹

Ми ћемо овде да изнесемо само један одељак из ове књиге О. Јована,² и то онај који говори о свештенству. Не чинимо овај избор ради тога што мислимо да би се ту, можда, најбоље и најпотпуније огледала ова света личност. Свуда се она довољно јасно огледа: било да се објашњавају поједини духовни предмети, било да се говори о личном духовном преживљавању. Овај предмет одабирамо више због самог тог значаја који му писац придаје. О. Јован је дубоко осетио вредност личности пастиреве у Православној Цркви. Он гледа на живот искључиво с тачке гледишта борбе добра и зла, а цео проблем пре свега у тој унутарњој борби противу греха. Не може, дакле, а да не буде тежиште сама личност пастирева, онај који је главни руководилац у духовном препорођају људи.

За нас су ове Мисли о свештенству О. Јована важне и по томе, што их пише човек нашег времена. Писац је ипак наш сувременик. Како нам ове Мисли много говоре о тој сталној вредности светоотачких пастирских идеала! Колико пута данашњи свештеник дође у искушење да помисли како су светоотачки пастирски идеали могли постојати раније, у друго време, у време Св. Игњатија Богоносца, Св. Григорија Богослова, или Св. Јована Златоуста, Св. Симеона Новог Богослова или Метафраста, али како не могу сада, у условима данашњег времена! Међутим, О. Јован нам и сада, готово у наше време, понавља са строгошћу једног пророка Језекиља: „Свештеник мора да буде анђеоло по узвишеним својим мислима, по чистоти душевној и телесној, по горућој својој љубави према Богу — Светворцу и Спаситељу и према људима браћи својој.“ И за данашњицу се, дакле, износи један једини проблем, као што је се износио и за I и IV, X и XI век, а то је проблем светости, и њиме се решавају сви остали проблеми и у личном животу и у животу Цркве.

Но колико тек већу вредност имају за нас ове Мисли о свештенству О. Јована, када знамо да су написане тек пошто су у животу остварене. Оне доиста нису друго шта, него унутарњи живот овог нашег великог црквеног пастира: историја срца његова, унутарњи његов пастирски подвиг, борба побожне

¹ Исто, стр. 11—12.

² Према поменутом издању стр. 180—215.

душе са злим наклоностима природе и, најзад, победа добра над злим. Оне су дакле израз једног живота, и зато су у стању да побуде на подражавање. *Præcepta docent, exempla trahunt.* А ми нарочито имамо потребе за таквим светим примерима. Овим својим Мислима о свештенству О. Јован има права да нас потсети на савет Ап. Павла: „Угледајте се на мене, браћо, и гледајте на оне који поступају по угледу какав имате у нама“ (Филиб. 3. 17).

1. ДОСТОЈАНСТВО СВЕШТЕНИЧКОГ СЛУЖЕЊА

Како је свештеник висока личност! Стално он говори с Господом и стално одговара Господ на његов говор. Ма каква да је треба, ма каква молитва да је, то он говори с Господом; ма каква да је треба, ма каква молитва да је, то Господ одговара на њу. Како да се не сети свештеник, кад наиђу страсти, да су страсти ниске, нечисте, нарочито за њега, да оне не могу бити допуштене до срца његова, које треба увек свецело да испуњује једини Исус Христос. Свештеник је анђео, не човек; све што се односи на овај живот он мора да остави далеко за собом. Господе Исусе, свештеници Твоји нека се обуку у правду (Пс. 131,9), нека се они свагда опомињу висине свога звања и нека се не заплићу у светске и ђаволске мреже, нека бежи од њихова срца жалост века овог, обмана богаства и остале сласти које улазе (Мар. 4, 19) у срце њихово.

Као што су са сунцем нераздвојни светлост и топлота, тако треба са личношћу свештеничком да буду нераздвојни: светост, учитељство, љубав, милосрђе према свима. Јер, чији чин носи он? — Христов. Кога се он причешћује тако често? — Самог Христа Бога, Његова Тела и Крви. Ради тога свештеник мора да буде у духовном свету, у кругу своје пастве, то исто што је сунце у природи: он мора да буде светлост за све, топлота живота, душа свију.

Као лекар душа, свештеник сам мора да буде слободан од душевних недуга, т. ј. од страсти, да би лечио друге; као пастир, он мора претходно да буде вођен на богату пашу јеванђелску и светоотачку, да би знао где пасти словесне овце; сам

мора да буде искусан у борби с мисаоним вуцима, да би их умео гонити од стада Христова; да буде искусан и јак у молитви, уздржавању; да не буде везан похотама и сластима животним, нарочито властољубљем, славољубљем, гордошћу; једном речју, мора сам да буде светлост, да би друге просвећивао, сам да буде духовна со, да би друге сачувао од духовног распадања, сам да буде слободан од распадања од страсти. Иначе, њему ће свако ко је духовно болестан моћи да каже: лекару, излечи се сам (Лука, 4,23) претходно, па ћу ти се после дати да ме лечиш. Лице мере, извади најпре брвно из ока свог, па ћеш онда видети да извадиш трун из ока брата свог (Мат. 7,5).

Шта тебе одвраћа од испуњавања заповести Христових? — Тело и свет, пријатна храна и пиће, које човек воли, којима се наслађује и мислено и стварно, што све чини да срце огруби и да се окамени; затим, страст за украсима, за одабирањем хаљина или одликовањима. Ако су хаљина или украси начињени од изванредне материје, онда долази брига да се та хаљина или украс не упрљају, не уфлекају, не уквасе, не упрашњиве; а брига о томе како да се угоди Богу мислима речима, делима, ишчезава, и срце, тако рећи, живи одећом и украсима и бива цело приковано к њој; о Богу се пак не стара и с Њиме се не сједињује. Ако је овакав човек свештеник, он се онда не стара о молитви за народ; постаје не душељубив, него среброљубив, честољубив; иште не људе, него оно што је људско, т.ј. њихов новац, храну, пиће, њихово ласкање, добро мишљење о себи, и сам им ласка.

Бори се, дакле, противу сваке светске обмане, противу обмане ствари која те одвраћа од вршења заповести Христових; заволи Бога свим срцем, старај се о спасењу своје душе и о спасењу душа људских свом силом, и буди душељубив. Опомени се да је свет, који је поникао из ништавила, право ништавило и да ће се претворити у ништа, — небо и земља ће проћи; али душа човечја, Божје дисање, лик бесмртнога Цара-Бога, бесмртна је. Сећај се свега овога и ослободи се од привезаности к свему што је земаљско. Уместо твари, подложне трулењу, стално обраћај своје очи Творцу, Ономе који је у свој твари и који непрестано гледа на тебе, непрестано испитује твоје срце и твоје помисли. Не прилепљуј се срцем

ни за какву твар и не чини је Богом срца твог : један је Бог срца нашег, Господ Бог који га је саздао, јер је оно дисање Његово. Не прилепљуј се срцем ни за какво лице, т. ј. ни за какво тело : јер је Бог срца нашег Господ Бог и за Њега јединог треба се прилепити. Привезаност за твари лаж је, обмана бесовска и воља ђаволска. Амин.

Страсти по духовном уређењу заразне су. На пример, злоба која још није исказана речима, још није изражена на делу, него се само скрива у срцу и изражава се само површно на лицу и у очима, успева већ да буде предана души онога према коме ја имам злобу, а и други је примећују; ако се узбуђујем страшћу, моје узбуђење се дотиче и срца другог бића, ствара се некакво духовно преливање нечистог потока из једног духовног места у друго. Ако уништиш у себи страст према брату, биће уништена и у њему самом; ако се сам умириш, умириће се и он. Како је тесна веза међу душама! Истинита је реч Апостола: Ми смо удови један другога (Еф. 4,25); многи смо једно тело (I кор. 10,17). Од једне је крви сав род људски (Д. Ап. 17,26). Ради тога захтева божанска заповест: воли ближњега свог као самога себе (Мат. 22,39).

На узајамном осећању или међусобном поимању наших душа оснива се и дејство или недејство проповедничких речи: ако проповедник не говори од срца, лицемерно, онда унутарњим својим инстинктом слушаоци одмах осете да се речи проповедникове не подударају са срцем, да не одговарају његовом животу. И таква реч нема ту моћ коју иначе може да има кад је проповедник произноси срдачно, нарочито кад он сам своју реч извршује на делу. Међу душама људским постоји одвећ тесна унутарња веза и узајамност. Зато се добра, побожна, срдачна расположења могу да саопште душама других, нарочито пак добра дела.

Као свештеник, моли се више свега осталог о очишћењу, просвећењу, освећењу и обновљењу. Јер, мада ти често пијеш Крв Новог Завета и окушаш животворно Тело Јагњета Божјег, Које може брзо да те препороди и обнови, ипак, ради немарности твоје, ти се до сад ниси препородио ни обновио, будући да си предан у дубини срца тим истим страстима које су у

теби биле и раније. Приноси, дакле, пламену молитву Богу о свом обновљењу и о обновљењу људи Његових. Ово је Богу најпријатнија жртва. Приноси молитву с вером, са јаком надом с љубављу нелицемерном: јер Ономе који је дошао да од старе одеће начини нову, да ново вино улије у старе мехове, молитва о обновљењу је миришљави тамњан, то је, управо, сарадња Господњим намерама о препорођају рода људског, грехом остарелог.

Како морају бити чиста духовна уста код свештеника који толико често произноси свесвето име Оца и Сина и Светога Духа! Како мора бити духовно и чисто срце његово, да би сместило у себи и осетило сладост овог пречасног и најлепшег имена, имена достојног клањања! О, како се мора свештеник удаљавати од телесних наслада, да се не би претворио у саму телесност у којој не обитава Дух Божји! Зар је до телесних наслада свештенику, када му је неизоставно потребно да се наслађује јединим Господом, да би му Он дао молбе срца његова? Зар је њему до телесних наслада, када је код њега толико духовне деце која му саопштавају своје многоразличне духовне и телесне немоћи, према којима су им потребни и састрадање и искрени и здрави савети, када му свакодневно предстоји подвиг да се свим срцем и са сузама моли за њих пред Господом, да не наиђе на њих и не растргне их мисаони вук, да им Господ да успевање у животу и вери и разуму духовном! Зар је свештенику до телесних наслада, када треба често да врши службу у храму, да стоји пред предстолом Господњим, када му је тако често потребно да врши божанску, пречудну литургију и да буде вршиоц и учасник небесних, бесмртних и животворних Тајана, када му у опште тако често долази потреба да врши и друге тајне и молитвословља! Није верно Господу срце које воли телесна задовољства. Не можете Богу служити и мамони (Мат. 6,24).

СЛУЖЕЊЕ БОЖАНСКЕ ЛИТУРГИЈЕ

За вршење божанске литургије потребна је узвишена душа, или човек са узвишеном душом, који није везан никаквим животним наклоностима, похотама и сластима, чије би све срце било обухваћено пламеном Духа Светога, пламеном љубављу према Богу и према људству, према свакој души људској, а још више према души хришћанској, да би се с искреним срцем свагда узносио Богу у молитвама.

Ја сам дошао огањ да баџим на земљу; и како би се хтело да је се већ запалио. (Л. 12, 49). Овај је огањ ниспослат на апостоле у облику огњених језика. А неопходан је овај огањ и за нас, за наша залеђена срца, да би их свагда разгређавао, умекшавао и очишћавао, да би их просвећивао и обнављао. Где ће се наћи такав достојан свештеник, који би, слично серафиму, горео духом, љубављу, славословљем, благодарношћу пред Господом за таква чудеса Његова према нама и у нама, за такву благост и премудрост? Ја сам први међу грешницима који недостојно вршим ову наднебесну тајну, јер имам свагда нечисто срце, везано похотама и сластима. Господе, Ти видиш дубине срца наших; али, покропи ме исопом¹⁾ и очистићу се, умиј ме, и бићу бељи од снега (Пс. 50,9). Ако се смилујеш на чистога ниуколико није чудно, и ако спасеш праведнога, није ништа велико, али на мени грешном покажи милост Твоју²⁾.

Литургија је очигледно — у лицима, различитим предметима, речима и радњама — преставаљање рођења, живота, учења, заповести, чудеса и пророчанстава, страдања, распећа на крсту, смрти, васкрсења и вазнесења на небо Господа Исуса Христа Сина Божјег једнородног. За време литургије Он Сам невидљиво присуствује; Сам дела и све свршава кроз свештеника и ђакона, који су само Његово оруђе.

Не замишљајте да вера наша није животворна за нас пастире, да ми лицемерно служимо Богу. Не. Ми се први, више свију осталих, користимо милоштама Божјим, и знамо из искуства шта је за нас Господ с Његовим тајнама, шта Његова Пречиста Мати и Његови светитељи. На пример, причешћујући се животворним Тајнама Тела и Крви Господње, ми често, често искусимо на себи њихову животворност, небесне даре мира и радости о Духу Светом; знамо да не може тако да обрадује милостиви царски поглед ни последњег од поданика, као што обрадује благи поглед небесног Владике нашег, као што обрадују Његове Тајне. И ми бисмо били до крајности неблагодарни пред Господом и жестоки срцем, ако не бисмо саопштили о овој слави животворних Тајана свој љубљеној деци

1) Nyssoπος, једна лековита биљка.

2) Мол. веч. св. Јована Дамаскина (на сонъ гряд.).

Божјој, ако не бисмо прославили Његова чудеса у срцу нашем, чудеса која се дешавају за време сваке божанске литургије.

Ми такође често на себи осећамо непобедну, недостижну, божанску силу часног и животворног крста Господњег, и силом његовом прогањамо из свога срца страсти, меланхолију малодушност, страх и све замке бесовске. Он (крст) је наш пријатељ и добротвор. Говоримо ово искрено, потпуно свесни све истинитости и значаја својих речи.

Пошто си извршио призивање Светога Духа на постављене Дарове и осветио их молитвом претварања (за време литургије), сети се да ће небо и земља проћи, али речи Господње неће проћи (Мат. 24, 35), и да се хлеб и вино неизоставно претварају у тело и крв Господњу, по вољи Самога Господа и по дејству Светога Духа, макар лице које врши свештено дејство и било недостојно по каквој било својој слабости.

Гледај Бога сигурно својим срдачним очима и за време тог духовног посматрања¹⁾ Њега ишти шта хоћеш, у име Исуса Христа, и биће ти. Бог ће за тебе да буде све у један трен ока, јер је Он једноставно Биће, изнад сваког времена и пространства, и у моменту твоје вере, твога срдачног сједињавања с Њим, учиниће за тебе све што је потребно за спасење твоје и ближњих, и ти ћеш у ово време сам да будеш присаједињен Божанству, по том искреном општењу са њим: Ја рекох: богови сте (Пс. 81.6).

Како тога пута неће бити растојања између Бога и тебе, то неће бити растојања ни између твоје речи и самог остварења њеног; кажеш, — и одмах бива остварено; као што и Бог рече, и постаде; заповеди, и показа се (Пс. 32,9; 148,5).

Као што важи за тајне, исто тако важи ово и за сваку духовну молитву уопште. У осталом, у тајнама се све врши ради благодати свештенства, којом је оденут свештеник, ради самог врховног Првосвештеника Христа, Чији лик свештеник носи на себи; због овога, макар он и да недостојно носи чин, макар било у њему и слабости, макар он био уображен, маловеран или неповерљив, ипак, тим ништа мање, тајна Божја свршава се брзо, у трен ока.

¹⁾ Сазрцања, контемплације.

Каква је величина хришћанина, а још више Хришћанског свештеника: он је једно са Христом и Спаситељем Богом (кроз св. тајне).

Ја нисам ништа, али по благодати свештенства, путем предаје божанског тела и крви, постајем другим или трећим виновником лечења болести; кроз мене благодат Духа препорађа ка поновној егзистенцији децу и одрасле, ствара у тајни Евхаристији тело и крв Исуса Христа, сједињује верне с Божанством; кроз мене разрешава и везује грехе људске, затвара и отвара небо, даје спасоносне за душу савете, правила и остало. О, како је за поштовање чин свештенства! Браћо, видите ли колико добротинастава излива на вас Творац и Спаситељ кроз свештеника!

Господе, како да Те хвалим, како да те прославим за силе твоје, за чудеса исцељења од св. Тајана¹⁾ Твојих, за чудеса исцељења која су била појављена и на мени и на многим људима Твојим којима сам ја, недостојан, давао, после тајне покајања, ове свете, небесне, животворне Твоје Тајне! Ето, они исповедају преда мном силу Твоју, благодат Твоју, на сав глас говоре да си Ти пружио на њих чудотворну Твоју руку и подигао их из болесничке постеље, из самртничке постеље, када нико није очекивао да ће они бити живи, — и гле, после причешћа Телом и Крвљу Твојом, Животодаваоче, они су брзо оживели, исцелили се, у тај час и дан осетили су на себи руку Твоју која живот даје. А ја, Господе, — очевидац дела Твојих — не прославих Те досада јавно, на ојачање вере код људи Твојих, и не знам како и када да те прославим, јер сам сваког дана заузет каквим било пословима. Ти Сам начини Себи име, Господе, као што си и начинио; Сам прослави име Твоје, Тајне Твоје!

(Свршетак у идућем броју).

¹⁾ Овде се подразумева св. причешће.